
RECENZJE

Andrzej Napiórkowski OSPPE, *Podwójna tajemnica Kościoła*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2022, ss. 288

W kontekście życia współczesnego świata i Kościoła, a także, co ważne, w perspektywie najnowszego programu duszpasterskiego Kościoła w Polsce pod hasłem: „Wierzę w Kościół Chrystusowy” o. Andrzej Napiórkowski w swojej najnowszej monografii podejmuje temat podwójnego, teandrycznego *mysterium Ecclesiae*. Autor proponuje refleksję teologiczną, która wpisuje się w promowaną przez niego i wciąż rozwijającą się eklezjologię integralną, ukierunkowaną na syntetyzujący wykład o Kościele jako rzeczywistości dynamicznej. Jej źródłem oraz zasadą jest samoudzielanie się Trójjedynego Boga i przyjmowanie Go przez człowieka. W tym sensie to relacja Bóg – człowiek staje się kluczem do próby zrozumienia zakrytej, ale nieustannie odsłaniającej/objawiającej się tajemnicy Kościoła, i to tajemnicy podwójnej, bo dotyczącej i Boga, i człowieka.

Monografia składa się z wprowadzenia oraz trzech rozdziałów. W obszernym wprowadzeniu autor w sposób jasny i językiem bardzo przystępnym prezentuje teologiczne tło swojej refleksji nad *mysterium Ecclesiae*, a więc przede wszystkim rozumienie dwóch kluczowych pojęć: Kościoła i tajemnicy – tematu publikacji. Tajemnica w odniesieniu do Kościoła oznacza rzeczywistość z jednej strony „Boską, transcendentną i zbawczą, a z drugiej ludzką, immanentną i potrzebującą nieustannego nawrócenia” (s. 21). Takie pojmowanie tajemnicy bliskie jest definicji sakramentów. Sakrament to z kolei jeden ze sposobów określania Kościoła: znaku i narzędzia wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego (LG 1). Sakramentalność Kościoła będzie zresztą powracać wielokrotnie w refleksji autora jako jeden ze sposobów prezentowania jego misteryjności. Kolejne etapy wprowadzenia wiodą czytelnika przez meandry semantyczne słowa „tajemnica” i jego ujęcia w Starym i Nowym Testamencie, w teologii w ciągu wieków, a zwłaszcza po Soborze Watykańskim II, ale także w filozofii, ze szczególnym uwzględnieniem antropologii. Ostatecznie i tajemnica, i Kościół to dla autora terminy polisemiczne (*polisemous*, s. 49), które do opisu wymagają wielości różnorodnych, choć niewykluczających się, kategorii pojęć i obrazów.

Pierwszy rozdział jest refleksją autora nad tajemnicą wspólnoty Trójcy Świętej. Stanowi on odpowiedź na tendencje w eklezjologii, które redukują Kościół jedynie do rzeczywistości społecznej, nadmiernie akcentując czynnik ludzki, co prowadzi do odejścia od zbawczego charakteru wspólnoty na obraz Trójcy. Rozdział jest swego rodzaju postulatem odejścia od opisywania rzeczywistości

Kościółu jakby w oderwaniu od innych misteriów wiary: Trójcy Świętej, wcielenia, odkupienia czy działania Ducha Świętego w świecie. To ostatnie pneumatologiczne zagadnienie znajduje w monografii także wymiar konkretnego wyzwania stojącego przed Kościołem: „Dlatego pilnym zadaniem teologów i duszpasterzy – pisze o. Andrzej Napiórkowski – jest przywrócenie dynamiki nieustannie udzielającego się Ducha Świętego, który od tamtego wydarzenia w Wieczerniku Jerozolimskim obdarowuje obficie tak serca pojedynczych wierzących, jak i wspólnoty Kościołów lokalnych” (s. 153). Wśród darów udzielającego się Ducha Świętego za św. Pawłem (Ga 5,22–23) autor wymienia m.in. uprzejmość i łagodność. Patrząc na chrześcijan cechujących się tymi cnotami, możemy zauważyć dynamikę działania Ducha w codzienności współczesnego życia wierzących.

Drugi rozdział już w tytule („Zagadka człowieka”) z jednej strony zaznacza polisemiczność samego terminu „tajemnica” oraz rozległość jego pola semantycznego, z drugiej zwraca uwagę na człowieka jako podmiot teandrycznej wspólnoty Kościoła. Temat rozdziału jest zatem ściśle antropologiczny, ale ujęty w perspektywie eklezjologii integralnej, czyli przekraczającej ramy jednego traktatu dogmatycznego. O. Andrzej Napiórkowski przeprowadza czytelnika przez kolejne wątki historii Boga i człowieka, która zostaje przedstawiona jako jedna, bosko-ludzka tajemnica spotkania i komunii, znajdująca swój punkt kulminacyjny we wcieleniu Syna Bożego, prawdziwego Boga i prawdziwego człowieka. Autor podejmuje klasyczne tematy teologiczne: stworzenia i powołania człowieka, grzechu i jego społecznej struktury. Zwraca także uwagę na zagadnienia współczesnej katolickiej antropologii i stojących przed nią wyzwań, a wśród nich: światu popandemicznego, osób homoseksualnych i transseksualnych, migrantów czy agresji Rosji na Ukrainę. Warto podkreślić, że wywód o. Andrzeja Napiórkowskiego w drugim rozdziale jest próbą dopełnienia rozdziału poprzedniego. W tym sensie „zagadka” człowieka jest wpisana w jego egzystencję, której sens można określić jako „stawanie się żywą ikoną Trójjedynego Boga” (s. 183), nieustannie udzielającego się w człowiekowi.

Trzeci rozdział, najbardziej złożony, poświęcony jest podwójnemu, bosko-ludzkiemu misterium personalnemu Kościoła, wspólnoty, w której należy odnaleźć (odzyskać – jak mówi autor [s. 205]) równowagę między tym, co instytucjonalne, a tym, co duchowe, by misteryjność Kościoła nie popadła w przesadną spirytualizację i nadmierną instytucjonalizację. Do tego niezbędne jest ciągłe oczyszczanie – nawrócenie. W ten sposób można widzieć Kościół – podkreśla o. Andrzej Napiórkowski – „jako żywy organizm, dynamiczną przestrzeń zbawienia, rozciągającą się między Trójcą Świętą a grzesznikiem. Kościół to tajemnica zbawiającej wspólnoty, w łonie której w sposób sakramentalny dochodzi do miłostnego samoudzielania się Trójjedynego Boga grzesznemu człowiekowi, aby

mógł on przechodzić ze śmierci do życia i równocześnie świadczyć o Miłości większej niż wszelki bezsens” (s. 225). Cytat ten można przyjąć za propozycję definicji misteryjności Kościoła i jednocześnie syntezę rozważań autora, który w ostatniej części monografii zwraca uwagę właśnie na sakramentalny (czytaj także: misteryjny, ale również liturgiczny) sposób spotkania człowieka z Bogiem.

Nie sposób przedstawić tu wszystkich wątków poruszanych przez autora w tej liczącej niemal trzysta stron monografii. Do tych, które należałoby jeszcze wymienić, należy niewątpliwie temat synodalności, tak bliski katolikom przeżywającym kolejne etapy Synodu Biskupów, poświęconego temu konstytucywnemu wymiarowi Kościoła (s. 253–260).

Podsumowując lekturę publikacji o. Andrzeja Napiórkowskiego, warto zwrócić uwagę na jej dwa aspekty. Po pierwsze, autor bardzo obficie cytuje mistrzów teologicznych, takich jak: Wojtyła – Jan Paweł II, Ratzinger – Benedykt XVI, Rahner czy Balthasar, ale odwołuje się także do poetów i prozaików: Silesiusa, Konwickiego, Terakowskiej, Kinga czy Prokofieffa, autora studium poświęconego *Faustowi* Goethego. Przywołuje również twórców sztuk pięknych, opisując scenę zwiastowania pędzla Fra Angelica czy z fresku Pinturicchia. To bogactwo odwołań dobrze oddaje myśl autora: „Świat jako taki musi być widziany w teologicznej perspektywie. Jest on wielką księgą, przez którą Bóg przemawia. Takie świeckie realności, jak człowieczeństwo, przygodność, czasowość, posiadają zdolność mówienia o boskości, trwałości, wieczności” (s. 276).

Po drugie, chociaż autor nie traktuje niniejszej publikacji jako podręcznika akademickiego do eklezjologii, to omawiana monografia może być doskonałym przewodnikiem osobistej i wspólnotowej refleksji w roku duszpasterskim pod hasłem „Wierzę w Kościół Chrystusowy”, refleksji, której osią centralną będzie tajemnica Kościoła, i to tajemnica podwójna.

Adam Sejbuk CM

Sławomir Zatwardnicki, *Od teologii objawienia do teologii natchnienia. Studium inspirowane twórczością Geralda O’Collinsa i Josepha Ratzingera*, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2022, ss. 812

Obecny czas jest dla teologii – jako równouprawnionej dyscypliny naukowej i do takiego miana pretendującej – niewątpliwie czasem niełatwym. Na arenie teologicznej nie brak też przełomów i zmian, których pożyteczność ocenią kolej-